

Bombitz Attila

A Krasznahorkai-általános

Bizonyos vagyok abban, hogy annyi minden árvaság, durvaság, gonoszság és hitetlenség közepette, melyek mindennapjainkat eltöltik, Seiobo igenis idelent járt.

A Seiobo az a küldött, aki jön, és azt mondja, nem a vágy vagyok a békére, hanem a béke maga, jön, és azt mondja, ne féljete, a béke univerzuma, az nem a sóvárgás szivóránya, az univerzum, a valódi univerzum: már létezik.

Pedig a kezdet kezdetén, egy helyi értékű, mégis apokaliptikus vízióban, Seiobóról, a békéről magáról mit sem tudtunk. Ugyanakkor, vagy mégis Irimias és Petrina prófétikus kettőse, a dél-alföldi magyar peremvidék életterét följegyző doktor alakja, de még inkább az angyali Estike; és különösen a dúllók fölötti semmi harangkongása – vagyis ennek a szinte azonnal kötelezővé lett regénynek, az 1985-ös *Sátántangónak* a totalitása rendkívül erős hatása következtében szabályosan beleégett olvasói emlékezetünkbe. És legalább ily lehetetlen megszabadulnunk Valuskától, Eszter Györgytől és Eszternétől, a hírhedt bálnamutatványtól, a fagyba dermedt kisvárostól a béke távollétének e második, 1989-es fölvonásától – hiszen *Az ellenállás melankóliájában* a hétköznapi realitás, a megszokás tökéletes arculcsapása még koncepciózusabb költészetben jelentkezett. E két békétlen alapmű az időtlen magyar és kelet-európai valóságot fixirozza, egzisztenciális és metafizikus értelemben, alapvetően szuggesztív enigmatizmussal. Köztük is éppen hogy lélegzetnyi szabadságot biztosítanak a *Kegyelmi viszonyok* (1986) halálnovellái, igaz, súlyos rettenetképekben. Hogy ezután a világ tágasságában nyíljon meg a béke és a kegyelem artikulálhatóságának valóságartományja. Egy kínai úti beszámoló jelenti az úgynevezett pálfordulást, mely persze bővülés és immanens építkezés, csak más látószögéből: hiszen *Az urgai fogolytól* kezdődően (1992) sem történik más, ahogyan korábban sem történt más, mint pontos és fokozatos számbavétele, területfoglalása és szétírása a világnak, s a világban hol élő, hol holt kulturális hagyományok. Ez lesz a béke és a békétlenség állandó ütközési tere: Seiobo, a hol jelen-, hol távollévő a tér metszetének szűkösségéből, a nyelv légiés bőségéből a saját és az idegen hagyomány időbeli tágasságát fogalmazza meg újból és újból, könyvről könyvre. Vagyis egyszer csak, hirtelen, vagy éppen szabályos rendben ez a kettősség, a nyugat és kelet közös, letűnt csodái után történő „nyomozás” lesz és marad a témája a szűkös és szűkülő peremvidékeket újabb nyelvi határsértésekkel túllépő műveknek. Az európai kultúra békétlenségét faggatja a nagy ívű, merész és hátborzongató *Háború és háború* (1999), egy ember nélküli japán kert lenyűgöző leírását kínálja az *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* (2003), a világ egyik leggazdagabb kulturális örökségének jelen- és távollévőségét kutatja a második kínai reportázs, a *Rombolás és bánat az Ég alatt* (2004). S természetesen Seiobo maga is idelent járt, mert nyomai vannak érkezésének és távozásának, amióta 2008. október 7-én a budapesti Múcsarnok kiállítótermében megidézte őt egy zeneszerző, egy jogász, egy író, egy mixer és egy hegedűművész. És ez akkor is így van, ha nem feltétlenül van rá megfelelő rálátásunk.

* Elhangzott a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének díjátadó ünnepségén, 2008. december 15-én.

Talán ezért sem vehető rossz néven, hogy most éppen ezt és innen, a béke és békétlenség kulturális nyitottságának, dialógusának lehetséges és lehetetlen, szétválaszthatatlan örökérvényűségét hangoztatom tovább. Mert meggyőződésem, hogy például a *Háború és háború* nemcsak a magyarországi rendszerváltás utáni időszak egyik legnagyobb alkotása, de mindmáig egyetlen megfelelő válasz arra a köztes kulturális kihívásra, amellyel a nyelvnek mint művészetnek egyre inkább szembe kell néznie. Az a hihetetlen kreativitás, mely a magyar irodalmi folyóiratok egy mondatos publikációit, magát a dialógusi igényt, a szerzői és kiadói hírmondó levelet, majd a regényt, s a regényen túlmutató, a schaffhauseni Halle für Neue Kunst oldalfalán ma is olvasható egymondatos (utolsó mondatos) emléktáblát, a warandwar című internetes portált, egyáltalán a *Háború és háború* totális projektjét dokumentáló CD-ROM-ot generálta – és szó szerint megszüntette –, valóságát és fikcionalitását új értelmezéshez kötö, imagináriust ígérő vállalkozás. De vajon Seiobón kívül látott-e valaki e regényen túl? Mert csak a regény, ez a hatalmas, szépséget és megértést, alparíságot és kudarcot egyaránt fókuszáló történet azt nyomatékosítja, hogy a 20. század posztmodern varázslata valójában romantikus utóérzés, árnyék, mely jótékonyan borítja fátylát a múltra. Korim György esetlensége egy veszendő egzisztencia törekvését, a jóság és az igaz ügyre való felesküdést, ugyanakkor a védtelenséget és menthetetlenséget deklarálja. A regény nyelvének könnyed szépsége, békéje rendelkezik valami nagyon fontos és régi tudással. Szemlélő és szemléletének tárgya között ugyanis minden esetben megteremtődik a harmónia, az olvasó részeltetik abból az egészből, mely már nincs jelen. A *Háború és háború* érzéki és érzelmi evidenciákra épít, és bámulásra méltó csodaként tünteti fel magát egy jobb, békebeli korokat is megélt olvasóközönség előtt. Mert komolyan kell vennünk, el kell hinnünk a regényből kiolvasható kézirat üzenetét, mely nem más, mint maga a moebius-szalagot felidéző regény, az egykor volt világokat és birodalmakat újrairó, végigbeszélő és befejező, teljes kézirat. A beavatódás, a béke ünnepi pillanata akkor, és csakis akkor nyeri el értelmét, akkor, és csakis akkor teljeseedik ki, ha a világ nem úgy áll fenn, mint ahogyan – jelen állapotában is – fennáll.

De be kell vallanom, hogy még nagyobb hatása alatt állok annak az olvasmánynak, mely mintha a bennem, a bennünk élő Korim György levéltáros egy meg nem írt fejezete volna Kelet, helyesebben Japán szépségéről, és megengedem, éppen abban a kéziratban, mely a világ középpontjában, New Yorkban készült az örökké olvasó számára. Korim, a világkultúra örök banális nagyköve a világot búcsúztatva kilép annak rettenetéből, helyébe az időutazó, az alakatlan, az örökre jött Genji herceg unokája lép megriadt szemekkel, tébolyba zuhant tekintettel, megroggyant aggyal, az ezer éve regényes életet élt Genji Monogatári „örököse”, aki múltékonyság és maradandóság embertelen szépségét kutatja egy meseszerű történetben, egy mesebeli tájban. Ez a szemet és lelket gyönyörködtető könyvecske, az *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* lényegében egy várost, egy kolostort, egy Buddha-szobrot mesél el. A kyotói Keihan vasút e könyvek sorában a közös imagináriusnak köszönhetően közvetlenül csatlakoztatható a nanjingi Délnyugati Regionális Buszállomáshoz, Japán Kínához: az ember nélküli japán kertből egyenesen Kína hasadt, távollévő kultúrájának intézményeibe lépünk át. Mert miközben Kínára minduntalan más, vak, rossz szemekkel tekintünk, egy másik, időtállóbb utazásra indul a *Rombolás és bánat az Ég alatt* újabb formamutatványá, s e formában, e formával a kínai kultúra több ezer éves nyomainak, hagyományainak, örökségeinek biztosít láthatatlan maradandóságot. Ha e második kínai utazás az irodalmi reportázs legnagyobb európai elvárásainak tökéletes megfelelője, akkor kultúrtörténeti stúdiumokkal, művészetlélektani elemzésekkel, recepcióelméleti faggatózásokkal ér föl Seiobónak, a békének magának a materializálódása a *Seiobo járt odalent* című könyvben. A nyelvművészet e páratlan elhivatottságának ez a legújabb bizonyítéka: egy elbeszélésgyűjtemény vagy éppen egy regény. Benne, a kezdet kezdetén egy kamovadász várakozásáról, mozdulatlanságáról olvashatunk oldalakon át. Ugyanezen

kötet utolsó szövegéből földmélyi sárkányüvöltés hallatszik ki. Közben ritmikus variációként kultikus műalkotások, kultúrtörténeti korszakok, idegenebb és sajátabb alkotói, illetve befogadási technikák vagy éppen az észrevétlenség embertelen okozatai lesznek hol tét nélküli, hol éppen egzisztenciális bizonyosságú motívumokká. Hogy azután a térben és az időben is közeli és távoli tulajdonképpen ugyanannak a szépségnek pusztító és önpusztító, jelentős és felelőtlen voltát hangsúlyozza.

Jobb hát, ha visszahátrálsz, és bemész a sűrű füvesbe, oda, ahol e különös füves szigetek egyike a mederben teljesen eltakar, és jobb, ha végérvényesen megteszed, mert ha előjössz holnap meg holnapután, úgyszincs, aki értse, úgyszincs, aki nézze, úgyszincs egyetlenegy sem természetes ellenségeid közül, aki megláthatná, hogy ki vagy Te voltaképp, jobb, ha már este távozol, ha alkonyodni kezd, jobb ha Te is visszahúzódasz a többiekkel, ha leszáll az éjszaka, csak Te ne térj vissza aztán, ha hajnalodik holnap, vagy holnapután, mert a Te számodra az a jobb, ha nincs több holnap és nincs több holnapután, bújj el még ma a fűben, rogyanj meg, dőlj az oldaladra, hagyj, hogy lassan lecsukódjon a szemed, és pusztulj el, mert nincs értelme a fenségnek, amit hordasz, halj meg ma éjjel a fűben, rogyanj meg, és dőlj, és hagyj, hogy legyen úgy – ereszd ki utolsó lélegzeted.

Hadd nevezzem itt és most Seiobót, a békét magát Krasznahorkai Lászlónak, a 2008. évi Kulturális Örökség nagydíjasának, aki távollétében is tényleg idelent járt, aki mindannyiunk vigasztalására könyveivel kitartóan teszi a dolgát kultúráért, örökségért, a mienkéért, a másokéért. Seiobo-Krasznahorkai László elbeszélői vállalkozására nincs példa a mai magyar irodalomban: az ember előtti és az ember utáni (apolitikus és apokaliptikus) világgállapotot premodern, utópisztikus regiszterben teremti meg, amelyhez – univerzális könyvekről lévén szó – nyelvi kultúrák feletti, életveszélyes nézőpont társul; a jelenvalóság távolléte, melyben a különös és magányos szerző a leírás és a kitalálás reményteli pillanatában a világ elbeszélőjévé válik.

E számunkat nyomta és kötötte az AS-Nyomda Kft. Szilády Üzem

axel springer

6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.
Tel.: +36 76 481 401; Fax: +36 76 481 204
E-mail: szilady@axelspringer.hu
www.as-nyomda.hu; www.szilady.hu

Folyóiratunk megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

és a

József Attila Kulturális és Szociális Alapítvány
támogatja.